

BALADA O TROBENTI IN OBLAKU

Ciril Kosmač

(Nadaljevanje)

IV

Peter Majcen se je zravnal, globoko zajel zrak in jo naglo mahnil po drevoredu. Noge so ga kar same nesle. In to mu je bilo zelo všeč.

»Če je že navdih šel h hudiču in če je kamen v drobu, je naposled vsaj to lepo, da pljuča kar sama diha, da srce utriplje brez truda, da je noga lahka in prožna!...«

Peter Majcen je bil na tihem zmeraj ponosen na svoje zdravje, zato je tudi zdaj izbočil prsa in se zviška nasmehnil:

»Ha, tista s koso je še daleč! Daleč je, čeprav ji že dobrih štirideset let krepko korakam naproti!...«

Ozrl se je kvišku. Nebo je bilo visoko in modro, sonce veliko in žareče, res pravo sonce: na sleherni list, na sleherni travico, na sleherni prašek na zemlji je pripelo svoje zlate žarke in jih tako močno napelo, da so pod ognjenimi prsti nemirne vročine, ki je plaval med njimi, brneli kakor bronaste strune.

»Dan je zdrav kot zvon!« je glasno ugotovil Peter Majcen.

Stavek mu je zadonel v ušesih tako nevsakdanje, a hkrati tako domače, da mu je za hip zastala noga.

»Kdo je že tako rekel?« se je vprašal.

»Temnikar!« se je vzradostil. »Temnikar! Seveda, to so njegove besede!... Glej, vrača se! Temnikar se vrača!...«

Zdaljšal je korak. Pa saj zdaj že ni več hodil, zdaj je plaval, kakor bi ga nosile peroti.

»In tudi kamna ne čutim več v drobu!... Vidiš, vidiš, kako prav je bilo, da sem šel iz hiše! Otresel se bom tiste čudne more.«

»Kakšne more?« se je posmehljivo oglasilo v njem. »Najprej je bil tvoj dvom, potem klepanje kose in nato trobenta. Pa saj niti ni bila trobenta, bil je samo prisluh.«

»Saj!« je zagodrnjal.

»To si otročji! Zdaj te je pa sram, da si jo zaradi tistega prisluha pobrisal od mize.«

»Ne! Ni me sram!« je pribil s palico.

Prišel je do razpotja: na desno cesta, na levo kolovoz. »Na razpotju pa kar na desno krenite, po trdi cesti!« je razločno zaslišal

kmetov glas. In noga je nagonsko ubogala. Zavil je na desno, a se je kmalu ustavil.

»Le zakaj ne bi šel v Tihi dol?« se je vprašal. »Šel bom! Nalašč bom šel!«

Zasukal se je na peti in krenil po kolovozu. Toda že po nekaj korakih se je jezno obrnil.

»Res sem otročji!« se je namršil. »In trmast. Ker mi je kmet rekel, naj zavijem na desno, sem se seveda premislil in zavil na levo, da bi šel v Tihi dol. Toda zdaj nalašč ne grem tja!«

Vrgel si je lase s čela in zdaljšal korak. A komaj so njegovi podkovani čevlji spet zaškripali na trdi cesti, je sunkovito obstal.

»Trobenta! Doni!...«

Vzdignil je glavo in prisluhnil.

Res, trobenta je donela. Zvoki so prihajali od daleč; bili so komaj slišni, toda zelo jasni in prodorni.

»Trobenta je!« se je oddahnil. »Ha, trobenta je!« je ponovil in se zmagoslavno udaril po prsih, kakor bi ugovarjal svojemu notranjemu glasu. »Trobenta je!« je ponovil še enkrat in se po dolgem drevoredu ozrl proti pristavi. Žena je vstala, kmet pa je še sedel, toda klepanje kose se ni več oglašalo.

»Ha, ali si jo zdaj slišal, trobento?« je glasno vprašal Peter Majcen, kakor bi kmet sedel pred njim.

Žena se je obrnila proti hiši, klepanje se je spet oglasilo. Petru Majcnu so se udarci zdeli bolj gosti in bolj rezki.

»Ti kar udrihaj! Toda povej mi, kako to, da prej nisi slišal trobente? Si mar naglušen?... Hm, ali ni to malce čudno?«

Nagubal je čelo in se zamislil.

»In trobenta se je oglasila z leve strani! Iz Tihega dola... In zakaj si mi rekel, naj ne hodim tja? Kakšno močvirje je tam? In kakšno blato?... Hm, to je res malce čudno!«

Še bolj se je namršil. Nato pa je zmajal z glavo in zagodrnjal:

»Eh, le zakaj naj bi bilo čudno! Še moje uho je komaj ujelo zvok, kako naj bi ga bilo ujelo kosmato uho starega kmeta!... Kaj pa Tihi dol? K vragu še Tihi dol! Vse je popolnoma naravno, samo v meni je čudno. Bedak sem!« je zamahnil s palico. »Mar sem šel iz hiše, da bi se še globlje zapredel v neskončno pajčevino svojih podzavestnih občutkov in nekakšnih nemirnih in mračnih slutenj? Bedak! Poglej to drevo, poglej ta hrast! K soncu raste in prav gotovo ne razmišlja o skrivnostnem drhtenju svojih korenin in koreninic, ki v večni temi nenehno vrtajo po črni zemlji!... Saj, človek je višek stvarstva, hkrati

pa je zaradi svoje popolnosti, ki se izraža tudi v tem, da se zaveda samega sebe in svojega konca, najbolj nebogljen stvar...«

Trobenta se je spet oglasila. Peter Majcen je trznil, in še isti hip se je zjezil nase, ker je bil trznil.

»Nehaj! Ali ne vidiš, da vse izvira iz tebe? Pretegni se! Razmahni se!« si je ukazal.

Stisnil je pesti, se izprsil in nekajkrat krepko sunil z rokami od sebe.

»Tako!« se je oddahnil. »In zdaj?... Zdaj pa grem kljub vsemu v Tihi dol!... Grem!... Nalašč grem!...«

Odločno se je obrnil na levo in jo mahnil po kolovozu.

Trobenta se je kmalu oglasila še tretjič. In še zmeraj je zvenel isti napev znane narodne pesmi, a samo začetek, samo prvi dve vrstici.

»Čudno, da se ne morem spomniti besedila!« je pomislil. Toda zdaj ga to ni več jezilo: nenavadno hitro se je bil pomiril. »No, včasih je že tako!... Zelo znana, žalostna, otožna narodna pesem... In zvok trobente plava tako počasi in tako nežno skozi gozd! Kako vzdih. Kakor stok. Saj, saj, come un sanglot... Un petit sanglot... Le sanglot d'un petit Pan blessé... Oui, c'est un sanglot douloureux, un petit sanglot douloureux qui roule doucement. No, il ne roule pas, il plane au-dessus de la forêt.«

Nehote se je ozrl kvišku. Nebo je bilo modro in prazno, toda zrak je vztrepetaval, kakor bi od neba visela prozorna, komaj vidna tančica.

»To ni zvok, to je vročina,« se je nasmehnil in stopil naprej. Spotaknil se je ob kamen in komaj ujel ravnotežje. »Eh, kakšne neumnosti česnam!... A nekaj je pa le čudno! Glej, trobenta doni otožno, žalostno, celo bridko doni, toda ne pretresa me več, kakor me je pretresala prej.«

Zamislil se je za hip, nato pa je lahkotno zmignil z rameni. Kasneje, komaj tri ure kasneje, ga je bilo sram te trenutne lahkotnosti. Še bolj pa ga je bilo sram misli o rahlem stokanju ranjenega malega Pana. Toda zdaj je bil že popolnoma miren. In ustvarjalna radost se je spet selila vanj, pa je bilo zato vse lepo, celo trobenta, čeprav je bridko donela.

Kolovoz je zavil v gozd. Med navpičnimi, temnorjavimi debli visokih smrek so migotali nekoliko poševni stebri zlate sončne luči. Mušice so rojile, obadi so brenčali, črn rogač se je pripeljal mimo na svojih prozornih, skoraj nevidnih krilih ter v plemenitih lokih počasi zavijal med debli in si rezal pot skozi stebre sončne luči.

»Blagor mu!... No, pa saj zdaj tudi meni ni nič hudega,« je pomislil Peter Majcen. »Res ne!« Kresnil je s palico po deblu, potem pa jo je vodoravno obdržal v spuščeni roki in jo nesel kakor kopje. Še bolj se je vzravnal, in že je zaokrožil ustnice, da bi po stari navadi zažvižgal svojo angleško popevko, ko je kakih petdeset korakov pred sabo zagledal dekle.

»Od kod se je pa ta vzela?« se je začudil. Nevede in nehote je skrajšal in stišal korak, ker se je pojavila tako nenadoma, kakor bi bila švignila iz zemlje ali padla z neba.

Bila je visoka in polna, hkrati pa zelo vitka. Oblečena je bila v zeleno krilo in črno bluzo brez rokavov. Na glavi je nesla ozko in precej dolgo belo vrečo, ki se je bila upognila proti ramenom; kadar je stopila skozi steber sončne luči in se je vreča zasvetila, je bilo videti, kakor bi bila pokrita z nekakšnim širokokrajnim kitajskim slamnikom brez tulca. Bila je bosa. Njene sloke bele noge so stopale tako prožno, kakor bi imela pod petami nevidne vzmeti. Hodila je, pravzaprav je plavala s tisto nepopisno lahkotnostjo in milino mladega, zdravega, polnega in polnokrvnega ženskega bitja, ki ga narava včasih ustvari za vzor popolne lepote in za dokaz svojega mojstrstva.

Peter Majcen se je spomnil Marjanke iz »Kozakov«, nato Aksinje iz »Tihega Dona« in nato Tilčke, kakršno je bila ustvarila njegova domišljija.

»Da, takšna je morala biti Tilčka. Takole je poplesavala z vrečo na glavi, ko se je iz mlina vračala skozi Rejčevo hosto. Temnikar pa je tiho stopal za njo. In ko je izginila za ovinkom, se je vzdignil na prste, da bi ji skočil za hrbet...«

Dekle je izginila za ovinkom. Peter Majcen se je nevede vzdignil na prste, da bi pohitel za njo, a se je še pravi čas zavedel svoje norosti. A vendar je zdaljšal korak, ker je že našel opravičilo za svoje dejanje:

»Vprašal jo bom, kdo tukaj nekje trobi na trobento. Nemara bo vedela.«

Na ovinku pa je spet obstal. Dekle je stala komaj deset korakov pred njim. Vzdignila je bele roke k vreči in jo počasi odložila na parobek. Odvezala si je ruto in zaplahutala z njo. Stresla je z glavo in svetli lasje so se ji usuli na ramena in po hrbtu. Ozrla se je okrog sebe. Stala je sredi smrek, samo na spodnjem robu kolovoza je rasel visok javor. Bil je res lep in svetel, lep in svetel kakor dekle. Počasi je stopila k njemu in se ozrla v njegovo krošnjo. Široki, srebrnozeleni listi so vztrepetavali med temnimi stožci smrek. Dekle je pobožala sivo

deblo, nato pa ga je objela in se z vsem telesom tesno pritisnila k njemu.

Prizor je bil po svoje lep in tudi razumljiv, a vendar čudno neprijeten. Vse je dihala po nepojmljivem hrepenenju in nepopisni osamljenosti.

»Vsak človek ima pravico, biti sam!« si je z očitkom rekel Peter Majcen in umaknil svoj pogled. Potegnil je iz žepa cigareto, a je ni prižgal, da se ne bi izdal. Svaljkal jo je med prsti, in ko mu je ostal v roki samo še papirček, ga je spustil na tla in se spet ozrl.

Dekle je lahko izginjala za naslednjim ovinkom. Počasi je stopil k javoru. Res lepo drevo. Deblo je bilo ravno in gladko, samo v višini kakih dveh metrov je bila stara, a že obrasla rana. Tam je bil nekoč nekdo nekaj vrezal v lubje. Peter Majcen je priostril pogled in le s težavo razbral:

24.

XII

43.

Z

»24. XII. 43! ... To je bilo pred dvanajstimi leti. Na sveti večer. In prav na isti večer, ko je Temnikar šel na svojo poslednjo pot! ... Čudno naključje! ... In kaj se je takrat zgodilo tukaj? Nemara je to v zvezi s tistim dekletom? Pohitel bom, da jo dohitim in povprašam.«

Pohitel je, a se je takoj premislil, da bi bilo to zdaj zelo nerodno.

Drugič, drugič! ...« je sklenil in skrajšal korak.

Kmalu se je pred njim odprla dolinica, niti kilometer dolga niti pol kilometra široka. Mehka, zelena, lepa dolinica, kakršnih je v resnici najbrž prav malo, tako lepa, da je Peter Majcen pozabil na dekle.

»Lepo! Res je lepo! ... In to bo seveda Tihi dol! Kajpak! ... A če je Tihi dol, potem je prav blizu Črnega loga. In pot je suha ... In močvirja ni videti ... Hm, le zakaj mi je kmet rekel, naj ne hodim sem? ... Ah, pustimo čudaka koščenega! Mahnimo jo naprej, da me ne dohiti s koso, če jo je že sklepal!«

Kolovoz se je vlekel ob vznožju levega pobočja. Pod njim se je vijugal potok. Voda je tekla počasi in neslišno kakor olje. Onstran potoka se je razgrinjal travnik: lepa, neizmerna, ravna, mehka postelja, pregrnjena z debelim, zelenim plišastim pregrinjalom.

»Na takšni postelji se človek mora oddahniti!« je pomislil Peter Majcen. »Leže na zelenino, mir ga pokrije, tišina mu zapoje uspravanko.«

Levo pobočje je bilo valovito in se je prav položno vzpenjalo. V sredi je rasel mogočen hrast. Nad hrastom je bilo videti kar precej širok pas, najmanj štiri lehe, dolge in polkrožne njive cvetoče ajde, ki je mirno žarela v svojem rožnatem nadihu, kakor pozimi mirno žari zasneženo pobočje v zahajajočem soncu.

»Aha!« si je prikimal Peter Majcen. »Nad njivo bo seveda položna polica. In na polici bo samotna kmetija.«

Desno pobočje je bilo bolj strmo. Tam so bili vinogradi vse do vrha podolgovatega griča. Na hrbtu griča je bila gruča temnozelenih dreves. Izza njih so kukale skoraj črne slamnate strehe.

»Zidanice,« je ugotovil Peter Majcen.

Sredi pobočja pa je bila samo ena zidanica. A tista je bila tako prikupna in domača, da se je Peter Majcen ni mogel nagledati. Bela, sveže prebeljena, streha slamnata, a skoraj črna, črna vrata in dvoje črnih, majhnih, podolgovatih oken kakor dvoje priprtih črnih oči.

»Okrogla glava rjavolasega in črnookega dekleta, ki je zadremalo v poletni soparici. Če bi zavriskal, bi se gotovo zbudila.«

Pred zidanico je bila zelena ravnica. Tam je raslo precej visoko drevo: listje je bilo gosto, drobno, temnozeleno.

»To bo stara tepka.«

Na tepki se je nekaj vrtelo in se pobliskavalo.

»Aha! Klopotec, ki se še vrti, a nima več moči, da bi razbijal po svoji počeni kosi.«

Peter Majcen je prišel okrog obronka in se ustavil. Kolovoz je zavil navkreber po pobočju. Nekaj mladih dreves mu je prihajalo naproti skoraj do doline.

»Aha! Saj sem vedel, da boš zavil na kmetijo,« je prikimal Peter Majcen. »A kar pojdi, dragi moj kolovoz, kar pojdi! In pojdi sam! Veš, danes mi res ni za ljudi, pa če so še tako dobri in prijazni.«

Z levico je pomahal kolovozu in krenil ob potoku. S prožnim in lahkim korakom je hitel po stezi, ki se je komaj poznala v gosti otavi.

Prav kmalu je srečal tri stare, grčaste vrbe; bile so kakor tri čokate kmetice s košatimi jerbasi na glavi.

»Kam pa greste, tetke?« jih je prijazno pobaral.

Vrbe niso odgovorile.

»Kam pa greste, žene?«

In še niso odgovorile.

»Kam pa greste, gospe?«

In še zmeraj niso odgovorile.

»Mar ste jezik pozabile doma, babnice košate!« se je dobrodušno zjezil in mahnil s palico po zadnji vrbi, kakor bi mahnil debelo babnico

po zadnji plati. »No, kar pojdite, ošabnice, kar pojdite, saj ne boste prišle daleč!« se je škodoželjno nasmehnil. »Jaz pa bom kmalu prišel do konca dolinice, zavil bom v gozd, se povzpел na vrh griča in se od tam razgledal po svetu. Potem pa se bom skozi vinograde prav tiho spustil do tiste dremajoče črnooke zidanice z belimi lici in legel k njej na mehko zeleno travo. Ha, ha!«

Zdramil ga je lastni smeh in se je zresnil.

»Sicer pa nikomur nič mar, če se pogovarjam z vrbami! ... In včasih je to celo pametneje, kakor če bi se pogovarjal z odličnimi damami.«

Zamahnil je s palico po zraku in stopil naprej. Kmalu se je znašel na robu precej širokega jarka.

»Aha! Tukaj je Črnilogarjevo močvirje. In blato ... Nič hudega!«

Vrnil se je nekaj korakov, se zaletel in lepo preskočil jarek. Veselo je šel dalje, in sam ni vedel, kdaj je začel požvižgavati svojo staro angleško popevko:

*»It's only Kero
to you,
but to me
it's Paradise ...«*

Obstal je pri lepem tolmunu. Voda je bila globoka, čista, svetlo-zelena. In vsa v senci, ker je pri tolmunu rasel nenavadno visok in tudi nenavadno košat gaber. Deblo je bilo tako debelo, da bi ga dva prava možakarja komaj objela, in vozlasto, kakor bi bilo spleteno iz najdebelejših mornariških vrvi. V deblu je bila štirikotna votlinica, ki pa je bila ob robovih že lepo obraščena. V votlinici je bila stara, obtolčena majolika, v majoliki pa šopek belih marjetic in nekaj sinjemodrih cvetov, ki jim Peter Majcen ni vedel imena.

»Hm, *they are just blue petunias*,« se je nasmehnil, ker tudi petunij ni poznal.

Pod gabrom je bil precej velik perilnik na dveh nogah, tiste starinske vrste perilnik, ki je izdelan iz enega samega kosa lesa. In bil je tako gladek in bel in še v senci tako svetel, kakor bi neko posebno sončece sijalo nanj. Res lep perilnik, domač, svetel in čist, in krepak kakor kmečki deklinški smeh.

»Saj! Tukaj perejo dekleta,« je rekel Peter Majcen. »V mesečini pa tukaj perejo vile. In v košatem gabru se skrivajo mladi Pani ter se jezijo na svoje srce, ki jim tako burno utriplje, in na sapo, ki jim tako glasno piska, pa naj dihajo skozi usta ali skozi nos. In sredi noči, opolnoči —«

»Stoj!« ga je glasno prekinil notranji glas. »Stoj! Ali ne vidiš, da je prav tako pri Skopičniku, kamor hodijo prat Temnikarjevi? Razlika

je vendar samo ta, da tam ne raste gaber, temveč star bezeg, zelo star in nenavadno čokat bezeg. In pod bezgom je perilnik, prav takšen perilnik. In tam mimo bo zdaj šel Temnikar.«

»Saj, saj! Tam mimo bo šel! In saj mora tam mimo, če hoče čez Malново brdo v Robe!« je rekel Peter Majcen.

In že ga je zagledal.

Temnikar je prigazil sneg okrog obronka in obstal nekaj korakov od tolmuna. Vse je zasneženo, vse je tiho. Skopičnik je zamrznjen, perilnik je okovan v led, samo pod ledeno skorjo tiho klokota voda.

Temnikar si z dlanjo potegne čez oči — in glej: že ni več snega in že ni več ledu in on je star komaj petindvajset let. Poletje brni in sonce sije. Tilčka stoji pod črnim bezgom, njene bele roke plavajo po zraku in udrihajo z mokro belo rjuho po belem perilniku.

Temnikar se vzdigne na prste, da bi se ji neslišno približal, toda obstane na mestu in se zjezi nase, ker tako glasno sope:

— Prekleta sapa! Le zakaj dedec hrope kot kovaški meh, če zagleda pravo babo?

Nato stisne ustnice in se premakne. Okovani čevlji mu grdo zaskripljejo na gladkem kamnu. Toda Tilčka se ne ozre.

— In mrha je slišala! — si veselo reče Temnikar, se požene in jo zgrabi okrog pasu.

Tilčka jekne, a ne preveč, ter se obrne in ga z mokro rjuho oplazi po obrazu. Toda on ji je že zataknil roko za ovratnik in sunkovito potegnul navzdol. Pa ni prav nič zaprasketalo, samo Tilčka ga je zasula s penečim se slapom svojega smeha:

— Si mislil, zverina, da mi boš spet vse gumbе potrgal? Pa mi jih ne boš več! Veš, kadar čutim, da si v bližini, bluzo samo prekrižam in si jo zataknem za krilo.

Temnikar jo zgrabi za ramena in jo potisne od sebe za dolžino svojih rok, da bi se naužil njene trde beline.

— Oh, Jernej! Že spet noriš! — reče Tilčka in mu vrže mokre roke okrog vratu, da ga kar zapeče.

— Tilčka...

In že ležita za črnim bezgom.

Temnikar je ves resen, Tilčka pa se smeje in ga prisrčno roti: »Jernej!« in »Zverina!« in »Zverina-zverina!« in spet »Jernej!« in »Jernej-Jernej!« in »Moj!« in »Moj-moj!« in »Moj!« — in potem nič več. Samo v globoki, lesketajoči se sinjini njenih mokrih oči srečno plava bel oblaček...

Temnikar se počasi zlekne na hrbet in posluša utrip zemlje, ki odmeva v njegovem srcu, in gleda v nebo.

— Tilčka... — se oglasi.

— Mmm?... — zaprede Tilčka, a oživi samo njena bela roka, se počasi vzdigne, se spusti na njegove prsi in obsedi na njih kot topla golobica.

On leži mirno in gleda v nebo, ki po njem plava bel oblak.

— Kam plava?... Aha! Proti Robem —

In tedaj zadoni trobenta.

Temnikar se zdrzne — in glej: spet je vse zasneženo, Skopičnik je zamrznjen, perilnik je vkovan v led, on pa je star sedemdeset let.

— Kaj stojiš? Kaj sanjaš? Hiti, da te hudiči ne prehitijo! — si ukaže in se požene po zasneženi stezi mimo črnega bezga. In gre in kako gre in — tedaj se spet oglasi trobenta...

Peter Majcen se je zdrznil in nato široko odprl oči. Zvok trobente mu je še ugašal v ušesih. Spreletel ga je mrzel srh in obstal je kakor v led vkovan ter čakal, da se bo trobenta spet oglasila. Pa se ni več oglasila.

»Kako je zdaj to?« ga je prešinilo. »Ali je ta presneta trobenta ali je ni?... Mar je to Temnikarjeva trobenta?... Pa saj pri Temnikarju vendar nimam trobente!...«

Spet je prisluhnil.

Tišina... Mir in tišina... Tišina...

»Ah, saj je vseeno. če je v resnici ali pa če je ni!« je zamahnil z roko. »In naposled je prav lahko v Temnikarju. Res je, da bo vplivala nekoliko fantastično, ker takrat ni donela nikjer nobena trobenta, toda — naj doni!... Saj, saj, ta trobenta se oglašala le v moji domišljiji, samo da se še ni vključila v dejanje. Seveda se ni vključila, ker pač ni bilo potrebno. Zdaj pa, na poti v Robe, kamor se Temnikarju mudi, ga mora nekaj preganjati, da ne bo postajal ter se predolgo poslavljaj od svojih spominov in od svoje pokrajine... Trobenta je angel dolžnosti, angel smrti, ki je pravzaprav naša poslednja in najvišja dolžnost. Seveda! Tako je!« je zadovoljno pribil in stopil naprej.

»Toda zakaj ta trobenta igra začetek narodne pesmi?... Zakaj igra motiv otožne narodne pesmi, ki se ji ne morem spomniti besedila?...«

Obstal je in se zamislil.

»Čudno... Res je čudno... Nerazumljivo... Ah!« je spet zamahnil z roko. »Če bi se, kadar pišem, ustavljal pri vsem, kar je čudno in nerazumljivo, ne bi prida napisal. A to je moja slabost. In verjetno tudi zaradi te slabosti tako malo napišem... Zato pa zdaj proč s premišlje-

vanjem! Sprejmimo to trobento, ki bo prav prišla, in bodimo veseli, da se je vrnil navdih!«

Peter Majcen je zažvižgal svojo angleško popevko in krenil naprej. Stezica je kmalu izginila v gozd. Spet navpična rjava debela visokih smrek in med njimi poševni zlati stebri sončne luči. Spet so rojile mušice in brenčali obadi, in spet se je črn rogač pripeljal mimo na svojih prozornih, nevidnih krilih ter lepo zavijal med rjavimi debli in si rezal pot skozi zlate poševne stebre.

Stezica je zavila na levo, in ko ga je pripeljala na podolgovato jaso, je izginila med grmički borovnic. Peter Majcen je sedel pod košato bukev, ki je rasla sredi jase, in si nasmukal nekaj temnomodrih jagod.

»To bi se zdaj moja otroka napasla, če bi bila pri meni!« je pomislil.

In že ju je zagledal, kako se sklanjata nad grmički in veselo čebljata.

»Očka!« pokličeta.

Oba stojita zraven brgovitinega grma in kažeta v rdeče kobulje.

»Očka, ali so te jagode strupene?«

»Ne vem. Kar pustita!«

»Ali bi umrla, če bi jih pojedla?«

»Nemara bi umrla.«

»In če bi umrla, bi naju dali v škatlico in v zemljico?«

»Tako je.«

»In v belo škatlico, kajne očka?«

»V belo.«

»Očka, pa zakaj dajejo otročke v belo škatlico?«

»Zakaj? Zato —«

In tedaj je spet zadonela trobenta.

Peter Majcen je kar švignil kvišku.

»Kaj pa je spet to? ... Od kod te misli? ... Zakaj bela krsta? ... Pa vendar ni doma res kaj narobe?«

»Ah, nehaj, nehaj! ... Ne bodi tako črnogled! Glej v sonce in v življenje, kakor gledata tvoja otroka! ... In tudi sam bodi otrok! Toda zdaj misli na svoje delo! Premišljaj o Temnikarju, da boš potem lahko hitreje pisal! Ne zapravljaj teh zlatih trenutkov, ki ti pomagajo, da boš lahko prej doma!«

»Saj, saj! Misli o Temnikarju!« si je ukazal in hitro stopil čez jaso. Toda že po nekaj korakih je spet obstal. »Kaj pa trobenta? Je? Je ni? ... Je! Je! Saj spet doni! In zdaj doni že bliže ... No, hvala ti, tudi če si v resnici! Hvala ti, da si se oglasila! In hvala tistemu, ki trobi! ... Da, kdo ve, če bi se res sama oglasila v moji domišljiji? Kdo ve? In zdaj si že ne morem več zamisliti Temnikarjeve novele brez trobente ... Čudno! Kako je vse to čudno! ...«

Peter Majcen jo je kar na slepo mahnil skozi gozd, toda prav kmalu se je znašel na trdem kolovozu, ki se je precej strmo vzpenjal navkreber. Krenil je po njem.

»Da, približno takšna je pot na Malново brdo. Kamnita, bolj strma in zdaj je še zasnežena. In Temnikar —«

In Temnikar je že hodil pred njim.

Njegovi škornji so ostro škripali v snegu, on pa je hvalil in bodril svoje stare noge:

— Dobre ste! Dobre ste! Kar tako naprej, pa jih bomo prehiteli, krote hudičeve! Prej bomo v Robeh! In tam se bomo potuhnili v skalah nad Dominovim lazom. Steza je tam ozka, pod stezo prepad, nad stezo stena. In krote hudičeve morajo po tisti stezi, če hočejo priti do Čarjeve jame. Mi pa jih bomo počakali — in potem bomo videli, kdo se bo nočoj grel pri Jezuščku v Betlehemu! ...

Temnikar je prigazil na vrh Malnovega brda. Tam je obstal in se obrnil, da bi se poslovil od svoje doline. Ležala je pred njim vsa bela in vsa tiha, samo Idrijca se je črno vijugala po belini in iz daljave se je oglašal zategli žvižg vlaka, ki ga je rezal naravnost v srce.

— Da, videl sem nekaj sveta, a lepšega nisem videl! — je z bridkim ponosom rekel Temnikar. — Tukaj sem živel ... in še bi rad živel, toda prišlo je tako, da moram ... da moram naprej ...

Vzdignil je glavo in se zamaknil v širokoplečati Krn, ki je tam daleč na koncu doline žarel v svojem belem zimskem kožuhu.

— Da, dragi moj Krn krnski, sedemdeset let sva se gledala, zdaj se gledava zadnjič! ... Tako je! Zdaj še lahko spregovoriva pet besed, jutri ne več, ker jaz grem!

— Kam? — je vprašal Krn.

— Kam? — je ponovil Temnikar. — O, ne daleč! Samo v Robe ... Tam ... pa kaj bi ti govoril! Saj vidiš, sekiro imam ... in v žepu tiščim tega ognjenega hudiča!« se je namršil in stisnil samokres.

— Vidim, vidim! — je vzdihnil Krn.

— No, pa kaj bi! — je zmajal Temnikar. — Ti si starejši od mene in si vse to že videl ... In še kaj hujšega si videl!

— Videl! Videl! — je vzdihnil Krn. — Samo zdi se mi, da od turških časov nisem videl takega junaštva, pa tudi ne take grdobije.

— Saj, saj! — je prikimal Temnikar. — Grdobija človeka pa že taka! ... Če pontislimo, da mora še sedemdesetletni starec pograbit sekiro in samokres in —

Temnikar ni končal stavka, ker ga je nekam čudno stisnilo v grlu. Pa tudi oči so se mu zameglile, da se je Krn nekoliko zabrisal, hkrati

pa se mu je zdelo, da nekam nemirno poskakuje sem in tja po svojem kotu.

— Kaj pa je zdaj to? — je užaljeno zahropel Temnikar in si prav hitro s hrbtom roke potegnul čez oči. — Vidiš, skoraj bi mi, štoru staremu, prišla solza v oči. Veš, tako sem se te nekam privadil ... no, in ... kaj mrha, ali bo tudi tebi žal, ker me ne boš več videl?

Krn se je vzdignil, jasen in ves žareč v zimskem soncu, da bi Temnikarju povedal, kako rad ga ima in kako zelo ga bo pogrešal, toda preden je rekel besedo, je že spet zadonela trobenta.

Temnikar se je zdrznil.

— Zdaj pa kar grem, da me krote hudičeve ne prehitijo! — je rekel, pomahal Krnu, se naglo obrnil in krepko zagazil proti Rejčevim lazom...

Peter Majcen se je rahlo stresel in si nato s hrbtom roke potegnul čez oči.

Stal je vrh griča. Trobenta je še donela. In še zmeraj samo začetek iste otožne narodne pesmi. Toda Petra Majcna zdaj ni več motilo, da se ni mogel spomniti besedila. In prav tako ga zvok ni več tako globoko pretresal. Vse to je bilo zdaj popolnoma naravno in razumljivo. Da, bilo je popolnoma naravno in razumljivo, da sta se prepletala svet, ki je živel v njegovi domišljiji, in svet, ki se je resnično razgrinjal pred njim.

In tisti svet je bil lep. Peter Majcen je gledal po dolini, ki je bila zelo široka. O, najmanj desetkrat širša od Temnikarjeve doline. Bele ceste in cestice so se vijugale sem in tja po zelenem polju kakor veseli trakovi ter povezovalе vasi in vasice, ki so se v popoldanskem soncu skrivale med sadnim drevjem. Tam daleč, na desni, se je svetlikal pas mirne Krke, ki je tekla počasi, kakor bi se med temnim zelenjem sprehajala vablјiva, toda nevarna, temnooka gospa. Ob robovih doline so po policah nad poljem in nad reko sedeli košati gradovi, ki pa so se držali nekam sitno in celo mrko, najbrž zaradi tega, ker so jih bili prekrili z novimi, kriččimi rdečimi strehami, kar je za tako stare in imenitne gospode res skoraj preveč žalјivo. Po okroglih gričih so kakor nabrekle bradavice na polnih prsih stale drobne cerkvice in s svojimi zvoniki ščegetale jasno nebo, ki se je veselo smehljalo nad tem blagim dolenskim svetom.

»Lepo je! Lepo je, čeprav je popolnoma drugače, kakor je pri nas.« je ugotovil Peter Majcen in se obrnil. Odkorakal je po razritem in precej blatnem kolovozu, ki se je vijugal po hrbtu griča. Kmalu je prišel do prve zidanice. Pod krmežļjavim drevesom je bila precejšnja mlaka. Voda

je bila umazana, zelenkasta. Mušice so rojile nad njo, trop drobnih žabic se je v lepem loku pognal iz trave in skočil vanjo. Voda se je počasi umirila — in na zelenkasti gladini je vztrepetal bel oblak.

Peter Majcen se je tako razveselil, da se je ozrl v nebo. Oblak je bil prav nad njim. Ležal je na sinjini, podolgovat, kuštrav kakor jagenjček, in ves bel, bel...

»A tukaj si? In prav nad to zelenkasto, umazano mlako... No, nič zato, saj ti se v nobeni mlaki ne umažeš, ravno narobe, vsako mlako očistiš in poveseliš. Pozdravljen! In ne hodi mi danes več z neba!«

Oblak se je rahlo zazibal, kakor bi hotel zmigniti z rameni.

Peter Majcen mu je požugal s palico in krenil naprej. Kmalu je bil med hišami, ki pa niso bile samo zidanice. Bilo je naselje kakih desetih hiš, starih lesenih hiš iz tesanih brun. In niti niso bile hiše, temveč samo hišice. In tudi okna niso bila okna, temveč samo okenca. V njih pa nageljni, pelagonije, fuksije — fuksije, pelagonije, nageljni. Vse je bilo staro, vse je tako močno dišalo po davnini, da se je Peter Majcen nehote vprašal:

»Ali se je v tem zaselku sploh kaj spremenilo od tistih časov, ko je še Primož Trubar hodil tod?«

»Kikiri...« se je nekje oglasil petelin. A ni zapel do kraja; na sredi svojega kikirikanja je brezupno zagrgral in glas je zamrl.

Nato je zarožljala težka veriga. Izza vogala lesene bajte se je prikazala kosmata pasja glava in komaj slišno bevsknila. Jezik je visel iz gobca in je bil rdeč kakor oveneli nageljni, pelagonije in fuksije.

»Kaj je, bratec? Žeja?«

Pes ni rekel ne bev ne mev. Obrnil se je in naveličano odnesel svojo kosmato glavo za vogal, z repom pa tudi ni pomahal.

Za hišo je bil kup gnoja. Ob kolovozu se je natekalo jezerce goste, temnozelenec, skoraj črne gnojnice. Po njej so čofotale tri bele race, ki pa so bile čiste in snežnobeke kakor oblak na nebu.

»Ve ste pa res tice!« je rekel Peter Majcen. »Kakšna sreča, da se lahko premetavate po gnojnici, pa ste kljub temu čiste!«

»Muuu...« se mu je oglasilo za hrbtom.

Ozrl se je. Skozi priprta vrata je iz teme iztegovala krava svojo debelo glavo.

»Muuu...«

»Dober dan, Cika!« je rekel Peter Majcen in stopil bliže. »Kaj pa je? Ali ti je dolgčas? Saj ni tako hudo! Tukaj lepo stojiš v senci in prežvekuješ.«

»Muuu...« je zamukala krava in ga nato z raskavim jezikom oplazila po roki.

»Le pridna bodi! Zdaj res ne utegnem, da bi te čohal med rogovi. Domov se mi mudi. Pisal bom.«

»Muuu...«

»Saj res!« je obstal Peter Majcen. »Skoraj bi bil pozabil na Temnikarjevo kravo!« Obrnil se je in spet stopil k Ciki. »Hvala ti, Cika, da si se oglasila! Veš, moj kmet, Temnikar, ki bom o njem zdaj pisal zgodbo, je tudi imel kravo. Pravzaprav je imel več krav, toda Ciko je imel najrajši. Bila je res lepa in tudi zelo prikupna. Imela pa je to napako, da se ni hotela ubrežiti. To je Temnikarja žalostilo in jezilo, a jo je kljub temu že štiri leta držal v hlevu.«

»Muuu...« ga je prekinila krava.

»Počakaj!« je rekel Peter Majcen in se ozrl. Onstran kolovoza je rasel pritlikav jesen. Potegnil je iz žepa nož, odrezal nekaj vej in jih ponudil Ciki. »No, vidiš!... Torej, kakor sem že rekel, Temnikar je imel lepo kravo. In tudi zadnji dan svojega življenja, preden je odšel v Robe, da bi se spopadel s tistimi hudičevimi krotami, je še enkrat stopil k njej. Imel jo je pač rad. In vse ji je zaupal. Tudi samokres, ki so mu ga bili prinesli partizani, je Cika hranila v svojih jasliah. No, in ker je že prišel v hlev po tistega ognjenega hudiča, se je pa še enkrat porazgovoril z njo. Počohal jo je med rogovi in ji rekel:

— Veš, Cika, zdaj pa grem! V boj grem! ... No, le nikar me ne glej tako debelo! Prav zares grem v boj! To ni več šala, ni več laž, ni več prazna baharija...

— Muuu... — je zamukala Cika.

— Saj vem! — je Temnikar pobesil pogled. — Dvajset let že pripovedujem, kako sem se pretepal v svojih mladih letih. Res je, dvajset let sem lagal. A zakaj sem lagal? Samo zato, da bi zbudil k življenju svojega sina, ki je prava mehnica. Da, samo zato! In ali sem kaj dosegel? Nič! Pripovedujem, pripovedujem, on pa si zatakne roko za hlače, se praska okrog popka in se hihita kakor prismuknjena baba... Da, in še zdaj, ko se vse bíje, sedi doma in se praska! ... Eh, žalostno je za pravega moža, če ima sina, ki je baba! ... No, a prav tako je žalostno zanj, če se sam hvali z izmišljenimi pretepi! ... Toda kaj hočemo! Začel sem z najboljšim namenom, da bi svojemu pobu razonel kri, a nadaljeval sem tudi še potem, ko sem sprevidel, da je vse zaman... Da, in verjetno bi nadaljeval do svoje smrti, če ne bi... če ne bi te hudičeve krote...

— Muuu... — je zamukala Cika.

— Saj! Pustiva to! — je zamahnil Temnikar. — Veš, o svojih pretepih pa sem zmeraj govoril zelo živo. In ne samo govoril, tudi pokazal sem marsikaj. Nekoč sem se sredi pripovedovanja celo preveč razonel: pograbil sem stol, da bi pokazal, kako sem na Plešéh razbil luč, pa sem tako divje zamahnil, da sem jo res razbil ... No, ali je bilo potem čudno, če so me radi poslušali? Ob zimskih večerih, ko smo sedeli okrog peči in nam je bilo vsem dolgčas, so me večkrat prosili: »Oče, pa povejte še enkrat, kako ste se bili udarili na Plešéh!« ... To je bil moj najznamenitejši pretep. Udarili smo se bili zaradi Tilčke, čeprav jim tega nisem povedal. Gregorčev Janez je bil namreč samo namignil, da ponoči rada odpira okno, pa mi je bilo dovolj. Planil sem kvišku, pograbil stol in mahnil po luči, da je bila takoj tema. Potem pa sem pljunil v roke in začel. Dvanajst pobov sem zmetal skozi vrata, nekatere pa sem zabrusil kar skozi zaprta okna. To je bilo vpitja in žpenketanja! No, ko je bilo vse pri kraju in so babe prinesle svečo, sem videl, da sem pobil skoraj vse šipe, polomil mizo in zdrobil šest stolov, o posodi pa sploh ne govorim. O, to je bil znamenit pretep! ...

— Muuu ... — je zamukala Cika.

— Oh, seveda! — je vzdihnil Temnikar in spet pobesil glavo. — Saj prav dobro vem, da še svoj živ dan nisem bil na Plešéh! ... In tudi svoj živ dan se še nisem pretepal! ... No, pa kaj hočemo! Z leti sem se tako privadil in navdušil nad svojimi pretepi, da sem včasih, ko mi je bilo pri delu dolgčas, še sam sebi pripovedoval o njih ... Res je, spočetka me je bilo kar sram, da se tako grdo lažem, potem pa ... No, kako pa naj se človek znebi svoje laži? Najbolje je, če začne verjeti, da je bilo to res. In pri moji veri, včasih bi prisegel, da je bilo res! ... Sicer pa, zakaj to ne bi bila resnica? Zakaj se ne bi bil udaril? Ali sem bil mar strahopetec? Kje pa! Bil sem močan in fant, kakor je treba. Samo prave priložnosti ni bilo ... Saj. Oženil sem se res mlad. In s Tilčko sva mirno živela v tej samoti. Zakaj naj bi se bil pretepal? Ko pa mi je ona umrla, sem nekako na pol umrl tudi sam. Samo delal sem in živel ...

— Muuu — je pritrdila Cika.

— Tako je to bilo! ... No, zdaj pa grem! ... In sam hudič naj ve, če me ne žene v ta boj tudi to, da bi se enkrat resnično spopadel, da bi se izkazal moj pogum, da bi se naposled le pokazalo, da vse moje govorjenje o pretepih ni bila prazna baharija! Da, hudič naj ve ...

— Muuu ... — se je oglasila Cika.

— Saj vem, da ni samo to! — je mračno rekel Temnikar. — Če bi me samo to gnalo, bi bilo skoraj grdo. A vendar je res, da grem prav zaradi tega laže v Robe.

— Muuu... — je žalostno zamukala Cika.

— Nikar ne tuli! — je rekel Temnikar. Stopil je po plast suhe detelje. — Na, tukaj imaš deteljo, čeprav je ne zaslužiš. A naj bo, ker je že tak dan! — Potrepljal jo je po toplem vratu in se umaknil od jasli. Pri vratih pa se je še enkrat obrnil in ji požugal: — Cika, zdaj ti pa rečem še enkrat, a zadnjič: Le glej! Prejšnji mesec sem te gnal, in če se zdaj nisi ubrejila, boš šla k partizanom. Intendantu Urhu sem že dal besedo. Drugi mesec se bo oglasil.

— Muuu... — se je ozrla Cika.

— Nič ne pomaga, draga moja! Zdaj so taki časi, da nima nihče pravice, jalovo živeti! — je rekel Temnikar in stopil iz hleva.

— Muuu...

Temnikar se ni več ozrl. Počasi je zaprl vrata za sabo in je bil na tihem zadovoljen, da ga takrat, ko bodo prišli po njegovo Ciko, ne bo več...

»Muuu...« je zamukala krava, ki je že posmukala vse listje z jesenovih vej.

»Pridna si, pridna!« jo je Peter Majcen počohal med rogov. »In prav lepa hvala, da si se oglasila. Kdo ve, nemara se prav res ne bi bil spomnil na Temnikarjevo Ciko...«

»Muuu...«

»Muuu... Šaj, šaj... Kaj pa ti veš o teh stvareh? Nič! Opletaš s svojim repom in včasih zamukaš.« Peter Majcen se je nasmehnil in nato zmajal z glavo. »Hm, kaj bi le rekli novodobni esteti, če bi me videli, da se pogovarjam s tabo o svojih junakih?... Najbrž bi rekli, da ni estetsko... A kaj morem jaz zato? Mar se ni Temnikar res pogovarjal s svojo kravo? Seveda se je, toda Temnikar je bil kmet in ne pisatelj!... Ha! In kaj potem? Mar je po svojem občutku do sveta kaj drugačen?... Sicer pa, kaj pravzaprav počenjajo ti novodobni esteti? Z repom otepajo in včasih nerazumljivo zamukajo. No, kvečjemu še to, da se z rogov zaletijo v vsaka nova vrata, kar pa tudi ni višek estetike. In naposled to niti originalno ni, še manj originalno, kakor če se pisatelj s kravo pogovarja o umetniških vprašanjih...«

»Muuu...« se je oglasila krava.

»Tako je!« je prikimal Peter Majcen. »In zdaj grem. Mudi se mi. O Temnikarju sem že vse premislil. Videl sem skoraj vse poglavitne prizore, razen spopada v Robeh. No, preden bom napisal do tja, se mi bo

razodel tudi boj... Tako. Hvala lepa, draga kravica! In na svidenje! Moj oblak je na nebu, zato moram hitro domov — in k mizi!»

Naglo se je pognal po kolovozu, ki je bil bolj in bolj podoben koritu ter je bil tudi bolj in bolj blaten. Naposled je bilo blato že tako globoko, da je Peter Majcen obstal in se ozrl, kje bi se laže povzpeli iz korita.

In prav tedaj je spet zadonela trobenta. Zadonela je tako blizu in tako glasno, kakor bi mu donela nad glavo. Peter Majcen, ki je bil že pozabil nanjo, se je najprej malce stresel, nato pa se je zamislil,

»Če je pa že tako blizu,« se je naposled odločil, »dajmo, poglejmo, kdo trobi!«

Uprl se je na svojo palico in se pognal iz blatnega jarka.

(Se nadaljuje)